

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Minttu Pesu

Musiikkipedagogi ammatinvalinnanohjaajana

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Musiikkipedagogi (AMK)

Musiikin tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

Päivämäärä 18.05.2020

Tekijä(t) Otsikko	Minttu Pesu Musiikkipedagogi ammatinvalinnanohjaajana
Sivumäärä Aika	31 sivua + 0 liitettä 18.05.2020
Tutkinto	Musiikkipedagogi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Musiikin tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Soiton- ja laulunopetus
Ohjaaja	Annu Tuovila, MuT
<p>Tässä opinnäytetyössä käsittelen ammatinvalintaa liittyviä kysymyksiä muusikon ammatista haaveilevan näkökulmasta. Tarkastelen musiikkialan kehittämiskohteita, työllistymistä ja muutospaineita, muusikon osaamisalueita sekä alatietoisien ja verkostoituneen soiton- tai laulunopettajan tärkeyttä nuoren muusikon alun rinnalla. Esittelen myös muutamia käytännön työkaluja ammatinvalintaan liittyvien ajatusten ja toiveiden selkiyttämiseksi. Opinnäytteen lopussa käsittelen lyhyesti myös oopperalaulajan ammatin erityisvaatimuksia.</p> <p>Opinnäytetyöni perustana ja lähtökohtana on kolmenkymmenen vuoden omakohtainen kokemus freelancer-muusikkona ja laulunopettajana Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi opinnäytetyön tietoperustana on hankeraportteja ja artikkeleita alan keskeisten toimijoiden kuten Sibelius-Akatemian, Teoston, Muusikkojen liiton, Music Finlandin, opetusministeriön ja eri työvoimatoimistojen internet-sivuilta.</p> <p>Opinnäytetyö vahvisti ennakkokäsitystäni alatietoisien ammatinvalinnan ohjauksen tärkeydestä. Soiton- tai laulunopettaja voi auttaa nuorta ammatinvalinnassa monivuotisen opettaja-oppilassuhteen sekä alakohtaisen asiantuntemuksensa perustalta. Ammatinvalinnanohjaajan ja ohjattavan luottamuksellinen dialogi on perusta itsetuntemuksen lisäämisessä, itsearviointin tukemisessa ja osaamisen sanallistamisen onnistumisessa. Työelämän monipuolinen tuntemus, yhdessä edellä mainittujen taitojen kanssa, antaa rohkeutta nuorelle ammattilaiselle päivittää jatkuvasti omaa osaamista ja katsastaa työmarkkinoita myös oman alan ulkopuolelta.</p> <p>Työelämä on jatkuvassa muutoksessa, mutta ammatinvalinnanohjaajan tärkeimmät tehtävät ovat pysyneet kuitenkin samoina: kuuntelu, tuki ja rinnalla kulkeminen.</p>	
Avainsanat	Ammatinvalinta, työelämä, musiikkipedagogit, oopperalaulajat

Author Title	Minttu Pesu Music Pedagogue as Career Counsellor
Number of Pages Date	31 pages + 0 appendices 18 May 2020
Degree	Bachelor of music
Degree Programme	Music
Specialisation option	Vocal teaching
Instructor	Annu Tuovila, DMus
<p>In this thesis, I discuss occupational choice issues from the perspective of a person seeking a career in music. I examine the music industry's areas of development, employment and pressures for change, and a musician's expertise, along with the importance of a career-conscious and networked music teacher at a young musician's side. In addition, I present some practical tools for clarifying thoughts and wishes related to career choice questions. At the end of the thesis I also briefly address some of the special requirements of an opera singer.</p> <p>The basis and starting point of this thesis is my thirty years of personal experience as a freelance musician and a singing teacher in Finland and abroad. In addition, project reports and articles from the websites of key agents in the field, such as the Sibelius Academy, Teosto, the Finnish Musicians' Union, Music Finland, the Ministry of Education, and different employment offices, serve as knowledge base in this paper.</p> <p>This thesis strengthened my preconceived notion of the importance of career-conscious occupational guidance. A music pedagogue can support a young person in his/her career choices on the basis of a multi-year teacher-student relationship as well as the teacher's field expertise. Confidential dialogue between a teacher and a student is the foundation for increasing self-awareness, supporting self-assessment, and verbalizing competence. A diverse knowledge of working life, together with the aforementioned skills, gives a young professional courage to constantly update his/her skills and to also explore the job market outside one's own field.</p> <p>Working life is in a state of constant change, but the main duties of a career counsellor have remained the same: listening, supporting, and walking alongside.</p>	

Keywords	Career counselling, working life, music pedagogues, opera singers
----------	---

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Musiikkialan kehittämispaineet	2
2.1	Toive	3
3	Kulttuurialan valtiotason strategiat	7
3.1	Muusikoiden työllistyminen	8
4	Oiva-hanke	10
4.1	Omat loikat	10
4.2	Vaihtoehto B	11
4.3	Korona kevät 2020	12
5	Nuoren näkökulma	13
5.1	Sisäinen motivaatio oppimiskyvyssä ja -tuloksissa	14
6	Ohjaajan ja ohjauksen näkökulma	15
7	Omat vinkit ja harjoitukset	17
7.1	Itsetuntemus	18
7.1.1	The Big Five	18
7.1.2	Itsearviointi	19
7.1.3	Vertaisarviointi	20
8	Case/laulajaksi	21
8.1	Mitä 80% tarkoittaa?	22
8.2	Kilpailut	23
8.3	Kriisi	23
8.4	Verkostot, verkostot ja verkostot	24
9	Lopuksi	25
10	Pohdinta	26
	Lähteet	28

1 Johdanto

Nuoret abiturientit seisovat tien risteyksessä, monien mahdollisuuksien suossa ja yrittävät selvittää ammatillista suuntaa elämälleen. Siinä missä toinen osaa hahmottaa urahaaveita jo peruskouluikäisenä, tarvitsee toinen pidemmän hengähdystauon lukion jälkeen ja luvan "ajelehtia" hetken, jotta tulevaisuuden ammatilliset toiveet selkenevät. Niin herkkä ja hurja vaihe ihmiselämässä - epävarmuutta ja paniikkia vai intohimoa ja tarmoa?

Keväällä 2019 oppilaani ilmoitti haluavansa laulajaksi ja samalla jouduin itse pohtimaan omaa roolia myös ammatinvalinnanohjaajana. Koin tehtävän todella haasteelliseksi, mutta samalla hyvin mielenkiintoiseksi. Pohdimme ensin tilannetta oppilaani kanssa kaksin ja oppilaan suostumuksella kysyin neuvoa myös musiikkiopiston kollegoilta ja vielä muun muassa Sibelius-lukiosta, mutta varsin laihoihin tuloksin. Tunsin, että minun oli otettava enemmän vastuuta myös oppilaani ammatinvalinnanohjaajana.

Valaisen luvuissa 2-4 ensin musiikkialan yleistä tilannetta niin globaalista kuin kansallisesta vinkkelistä ja pohdin työelämän muutosten vaikutusta nuorten ammatinvalintaan ja työllistymiseen. Luon lyhyen katsauksen alan kehittämispaineisiin, kasvaviin aloihin ja ammatinvalinnankysymyksiin. Työelämän nykytilaa, työllistymistä, alan tarpeita ja tulevaisuuden näkymiä kartoittava Toive-raportin esille nostama moniosaaajien tarve nousi mielestäni yhdeksi opinnäytetyön mielenkiintoisimmista teemoista.

Seuraavissa luvuissa selvitän, millainen merkitys nuoren kehitysvaiheella ja sisäisellä motivaatiolla on, jonka jälkeen on puolestaan ohjauksen ja ammatinvalinnanohjaajan näkökulman vuoro. Pohdin myös millainen rooli musiikkipedagogi-ammatinvalinnanohjaajalla on nuoren rinnalla.

Lopussa listaan hyviä harjoituksia ja vinkkejä itsetuntemuksen parantamiseen ja kerron mielestäni keskeisimpiä taitoja, joita oopperalaulaja urallaan tarvitsee.

Punnitessamme oppilaani kanssa hänen ammatillisia toiveita, sain kimmokkeen pohtia myös omaa tähänastista urapolkua. Jäin miettimään, kunpa minua olisi ohjattu parikymppisenä samanlaisten kysymysten äärelle, joita tässä opinnäytteessä

pyörittelen. Näyttäisikö oma urapolkuni kenties nyt erilaiselta, jos olisin tuntenut itseäni paremmin ja saanut käyttöön itsetuntemusta lisääviä työkaluja?

2 Musiikkialan kehittämispaineet

Maailma muuttuu vauhdilla ja työelämä on murroksessa, ammatteja kuolee ja uusia syntyy, ja siten myös musiikkikentän osaamistarpeet muuttuvat jatkuvasti. Tällaisia uutisia olemme saaneet lukea viime vuosina sanoma- ja aikakauslehdistä, ristiriitaista tietoa siitä kuinka automaation myötä perinteisillä aloilla työt vähenevät, mutta saman aikaisesti uudet digitaaliset innovaatiot luovat uusia työtehtäviä (Studentwork 2019). Tuntuu siltä, että omaa osaamista pitää olla koko ajan päivittämässä. Onneksi musiikkialaa tutkii monet eri etujärjestöt, viennin edistäjät ja yliopistot, jotta saadaan paremmin selville missä ollaan nyt menossa, mitä taitoja kentällä kaivataan ja millaisia tekijöitä tulevaisuudessa mahdollisesti tarvitaan. Musiikkipedagogi, joka joskus toimii myös ammatinvalinnanohjaajan roolissa, saa näin käyttöön tuoretta tietoa ja kättä pidempää.

Music Finlandin uusimman 2019 musiikkialan barometrin mukaan suomalainen musiikkiala uskoo edelleen tulevaisuuteen; erityisesti kulutuksen, elävän musiikin ja musiikkiviennin kasvuun. Kiinnostavaa on, että kasvuodotuksista huolimatta työllisyys tilanteen musiikkialalla uskotaan saman aikaisesti pysyvän ennallaan tai jopa heikenevän. (Music Finland 2019.) Säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikinkustantajien tekijänoikeusjärjestössä Teostossa tutkitaan myös alan muutoksia sekä uusien teknologioiden mahdollisuuksia. Teoston kotisivuilla todetaan: ”Musiikkiala on muuttunut pienessä ajassa merkittävästi. Teknologinen kehitys on 2000-luvulla muuttanut musiikin tuottamista, jakelua ja kuluttamista monin eri tavoin. Musiikkialan murros jatkuu edelleen, ja teknologia muuttaa jatkossakin musiikkialan rakenteita ja avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia”. (Teosto 2020.) Suomen Muusikkojen liitto ajaa jäsenistönsä etuja, informoi, tukee ja tutkii kenttää yhteistyössä muiden alan toimijoiden kanssa. Liittoon kuuluu noin 3600 jäsentä, joista 1/3 osa on orkesterimuusikoita ja loput 2/3 alan vapaata kenttää. Kentän muutospaineet ja liikehdintä näkyy liiton toiminnassa, liitto ja sen jäsenistö ovat aktiivisia. (Muusikkojenliitto 2018.)

Ammatinvalinnanohjaajan on hyvä olla tietoinen musiikkialan kattojärjestöistä ja vinkata opiskelijoita tutustumaan myös heidän tulevaisuuden etujärjestöihin. Tässäkin kohtaa tulee esille verkostoitumisen tärkeys: työtä voidaan tarjotaan joskus yllättävistäkin

suunnista, ja järjestötyössä jos missä monipuolisuus on valttia. Myös tutustuminen Suomen kattavaan apurahajärjestemään on toivottavasti ammattiopiskelijoiden työelämätaitojen ytimessä.

2.1 Toive

Sibelius-Akatemian toteuttamassa Toive-hankkeessa musiikkialan ammattilaiset raportoivat oman kenttensä tilanteesta ja etsivät vastauksia millaisia taitoja suomalainen työelämä tulevaisuudessa tarvitsee ja millaista osaamista muusikoilla tulisi olla, jotta pärjäämme kansainvälistyvässä ja teknistyvässä työelämässä (Muukkonen, Pesonen, Pohjannoro 2011). Hankkeen yhteenvedon loppuraportin nimi kiteyttää aiheen ytimen: ”Muusikko eilen, tänään ja huomenna - näkökulmia musiikkielämän osaamistarpeisiin”.

Toive-hankkeen raportteja lukiessani törmäsin toistuvasti samaan: teksteissä vilisi luovan työntekijän kuvauksissa laaja-alainen moniosaaja- määritelmä. Niin seurakunnat, orkesterit, musiikkioppilaitokset, peruskoulut kuin konserttitoimistotkin peräänkuuluttivat oikeaa ”renessanssityöntekijää” siis moniosaajia. Enää ei riitä huippusolistillekaan pelkkä suvereeni instrumentin hallinta ja esiintymisvietti, on osattava myös kommunikoida ja viihdyttää yleisöä (Halonen 2010, 82).

Peruskoulujen taideaineiden tuntiresurssia on viime vuosina pienennetty, luokanopettajien koulutuksessa taideaineiden koulutus on jo varsin minimaalista ja yläkoulun musiikinopettajista jopa 1/5 on epäpäteviä (Muukkonen 2011, 30). Kun peruskoulun musiikinopetus kutistuu, musiikkiopistot eivät pysty paikkaamaan tätä yleissivistysvajetta (Pohjannoro 2011a, 14). Tämän erittäin valitettavan seikan olen joutunut toteamaan omassa työssäni musiikkiopistossa. Aivan liian usein uudet lauluoppilaat eivät osaa edes muutamaa kansanlaulua ja joskus Maamme-laulu saattaa olla ainoa yhteisesti tuntemamme klassisempi suomenkielinen laulu.

Moni Sibelius-Akatemiasta valmistuva musiikkikasvattaja löytää töitä nyt peruskoulun sijaan musiikkiopistosta, kuten muutamalle työpaikkani kollegalle on onnekaasti käynyt. Itse ehdin opiskella musiikkikasvatusta kolme vuotta ennen solistisia opintoja ja jo silloin musiikkikasvattajien koulutus oli varsin laaja-alainen ja mahdollisti monipuolisen työllistymisen musiikin kentälle joko suoraan tai pienellä jatkokouluttautumisella. Vanhoja kurssikavereitani löytyy nyt työelämästä muun muassa kapellimestareina, soitonopettajina, musiikkitoimittajana, nuotistonhoitajana, musiikkikaupan työntekijänä,

peruskoulun opettajana, musiikkiterapeuttina, näyttelijänä, teatterimusiikkona, säveltäjänä, musiikkioppilaitosten erilaisissa hallinnollisissa tehtävissä, kännyköiden soittoaäntenkehittäjänä, kirkkomusiikkona ja toki jokunen vielä musiikinopettajanakin.

Musiikkioppilaitokset ovat merkittävä työllistäjä Suomessa. Konservatoriot ja musiikkiopistot työllistävät noin 3000 opettajaa, aineenopettajana, hallinto- ja tukihenkilöä. Pienten soitinryhmien opettajille räätälöidään yhteisvirkoja eri opistoista. Musiikkioppilaitokset kilpailevat lasten vapaa-ajasta ja nähtävissä on jo sekä oppilaiden että opistojen määrän supistumista. (Nystén 2011, 110-111.) Moni musiikkiopisto on luopunut jo kokonaan pääsykokeista ja uudet oppilaat otetaan ilmoittautumisjärjestyksessä, koska perinteinen testaustapa ei enää ole palvellut tarkoitusta. Monia testi on saattanut jopa pelottaa ja siksi on jätetty kokonaan hakematta oppilaaksi. Työskentelin tuntiopettajana Pohjois-Helsingin musiikkiopistossa kahdeksan vuotta, jossa oli luovuttu pääsytesteistä jo 2010 ja sekä opiston kokemukset että omat kokemukseni ovat olleet erittäin positiiviset. Olen ollut aktiivisesti mukana nykyisen työpaikkani pääsykoe-kollegiossa ja ajanut asiaa sisäänpääsykokeista luopumisesta. Vihdoinkin nykyinen työnantajani, Raaseporin kulttuuriopiston musiikkiopisto, luopui sisäänpääsykokeista keväällä 2020 ja ilmoittautuneita on tullut ennätysmäärä, mikä ilahduttaa minua aivan valtavasti. Nyt riittää taas oppilaita minulle ja monelle kollegalle, omalla aktiivisuudella on suuri merkitys työllistymisessä, kuten olen omille oppilaille koittanut muistuttaa.

Musiikkiopistojen rehtorit peräänkuuluttavat pedagogisen osaamisen rinnalle myös muita erityistaitoja, niin sanottua kaksoisosaamista eli pääinstrumentin opettamisen lisäksi olisi jokin toinen erityisosaaminen. Rytmimusiikki on tullut musiikkiopistoihin ja moni pedagogi surffaa aivan suvereenisti jopa musiikkigenrestä toiseen. Ryhmänohjaus- ja vuorovaikutustaidot, erityisoppilaiden kanssa työskentely, projektinvetäminen, oman työn kehitystyö, kenties vielä sivusoitin, sovitus- ja sävellyspaja, orkesterinjohto, pienryhmäohjaus – musiikkiopistojen uusien opetussuunnitelmien hengessä lista on miltei loputon. (Pohjannoro 2011a, 14.)

Ulkomusiikillisia taitoja, kuten digitaitoja, ammattimaista tuotteistamista, tiimityötä, yhteistyötä eri taiteenalojen välillä, tuottamista, markkinointia, viestintää, hallinnollisia taitoja - kaikkea tätä peräänkuulutetaan ja kaikki tämä on tai ainakin pitäisi olla luonnollinen työn osa ja niin konserttilavoilla kiertäville huippusolisteille kuin huilunsoitonopettajalle Alavieskassa. Näihin ulkomusiikillisiin taitoihin lisäisin aivan

ehdottomasti vielä ammatinvalinnanohjaajana toimimisen, joka on mielestäni luonnollinen jatkumo musiikkiopiston opinto-ohjaajan työlle, jota moni musiikkipedagogi oppilaitoksissa jo tekeekin. Suomi on pieni maa; pieniä kaupunkeja, kyliä, pieniä firmoja ja yksinyrittäjiä. Olen huomannut, että mitä pienempi putiikki tai paikkakunta, sitä monipuolisemmin olen saanut tehdä töitä. Nykyajan moniosaaja-muusikon on oman ydinosaamiseensa lisäksi pystyttävä notkeasti omaksumaan uusia tehtäviä pysyäkseen täystyöllistettynä ja osattava vielä markkinoida osaamisensa työnantajille.

Koronaepidemia keväällä 2020 on laittanut koko maailman sekaisin. Kriisi on vauhdittanut myös musiikkiopistojen digiloikkaa ja etäopetustaitoja, uusia taitoja opitaan ja vanhoja päivitetään, sosiaalisessa mediassa alan toimijat verkostoituvat uudella innolla. Etäopetus ei kokemukseni mukaan voi täysin korvata lähiopetusta, mutta veikkaan, että etäopetus on tullut jäädäkseen myös musiikkiopistojen työkaluksi ja se on mielestäni vallan mainio lisä oppilaitosten palveluihin. Pitkien etäisyyksien takia Lapin musiikkiopistossa on etäopetus pyörinyt jo vuodesta 2002 (Lähtenmäki, 2020). Etäopetus vaatii uudenlaista pedagogiikkaa, tuntirakennetta, opetusvälineistöä ja ennenkaikkea uutta asennetta, mutta on erittäin tervetullut työkalu kaikille musiikkiopistoille. Tästä ajasta tullaan varmasti tekemään vielä monta Metropolia ammattikorkeakoulunkin opinnäytetyötä.

Olen työurallani saanut tehdä todella monipuolisesti erilaisia töitä ja monesti saanut huojentuneena todeta, että kaikkea ei tarvitse osata heti ja että elinikäinen oppiminen jatkuu ja osaamista saa päivittää jatkuvasti. Kerroin laulajan ammatista haaveileville oppilaille niin omasta urapolusta kuin entisten opiskelutovereiden työpoluista, jotta he ymmärtäisivät, että omien vahvuuksien etsimisessä ja löytymisessä voi mennä aikaa, ja etsintä saattaa kestää joskus pidempäänkin ja siksi monipuolisuus on niin tärkeää täystyöllistymistä tavoiteltaessa.

Vapaa sivistystyö, varhaiskasvatus eli musiikkileikkikoulutoiminta, monipuoliset digitaaliset ansaintalogiikat ja freelancerius lisääntyvät. Kasvupotentiaalia povataan myös sosiaali- ja terveysalan kanssa toteutettaville yhteishankkeille, jotka toistaiseksi ovat saaneet vain projektirahoitusta ja joiden ansaintalogiikka vielä hakee muotoaan. (Pohjannoro 2011b, 4.)

Uraa uurtavaa pioneerityötä Suomessa on tehnyt vuodesta 1995 toiminut Resonaari-musiikkikoulu, joka on musiikkikoulu erilaisille oppijoille, joista suurin osa on

kehitysvammaisia ja lisäksi muita erityisryhmiä, kuten näkö- tai liikuntavammaisia, oppimishäiriöstä kärsiviä ja mielenterveyskuntoutujia (Resonaarin musiikkikoulu, 2019). Resonaarin perustaminen oli todellinen kulttuuriteko ja ensivisiitti tähän musiikkikouluun teki minuun lähtemättömän vaikutuksen, kun pohdin jatko-opintoja musiikkiterapian suuntaan. Uudenlaisen koulun pystytys on vaatinut sen perustajilta Markku Kaikkoselta ja Kaarlo Uusitalolta todella monipuolista osaamista: tuotteistamista, todella asiakaskeskeisestä palvelua, vuorovaikutustaitoja, sitkeää apurahojen hakua, markkinointia, viestintää ja monia muita ulkomusiikillisia taitoja. Resonaariin on käyty tutustumassa laajalti ja sen perustajat kiertävät kouluttamassa ja kertomassa työstään niin koti- kuin ulkomailla. Myös monet muutkin musiikkiopistot ovat alkaneet ottaa erityisoppijoita oppilaiksi. Uuden opetussuunnitelman mukainen henkilökohtainen opetussuunnitelma eli HOPS mahdollistaa opinnoissa etenemisen omaa tahtia. Tutustuminen paikan päällä Resonaarin toimintaa teki minuun suuren vaikutuksen ja sain terveellisen muistutuksen siitä, että musiikki ja musisointi kuuluu kaikille. Onnekseni myös minulla on oppilaana muutama erityislapsi ja olen saanut oppia aivan uudenlaisia vuorovaikutustaitoja.

Vuonna 2013 astui voimaan 2011 uutisoitu uusi vanhuspalvelulaki - laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta ja iäkkäiden sosiaali- ja terveystalouksista 980/2012. Tämän lain tavoitteena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyttä ja lisätä mahdollisuuksia vaikuttaa palvelujen kehittämiseen kunnassa. Tavoitteena on myös parantaa iäkkäiden henkilöiden mahdollisuutta saada laadukkaita palveluja sekä vaikuttaa palvelujensa sisältöön ja toteuttamiseen. Tämän lain pykälässä 12, kohdassa 5 sivutaan myös kulttuuripalveluja ” 5) ohjaus kunnassa tarjolla olevien hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista edistävien palvelujen käyttöön.” Tässä siis kaikki mitä ”kulttuurista” vanhuspalvelulaissa lopulta sanotaan. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta on lyhyt: ” kuntien tehtäviin kuuluu edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kuntalaisille.” (Suomen laki 2012.) Totuus on, että emme ole tasavertaisia näiden lakien edessä. Monella ikäihmisellä on vaikeuksia tai jopa mahdotonta osallistua kulttuuritarjontaan. Onneksi kulttuuripalveluita on viime vuosina viety sinne missä on vanhuksia eli palvelutaloihin ja vanhainkoteihin. Esimerkiksi saavutettavat orkesterit -hankkeessa on mukana suomalaisia ja englantilaisia orkestereita, jotka vievät kulttuuria ikäihmisille.

Mitkään digitaaliset palvelut eivät korvaa aitoa live-tilannetta tai konserttia, mutta ovat toki loistava lisäpalvelu, kuten koronakeväänä 2020 on huomattu. Poikkeusoloissa

ihmiset ovat löytäneet enemmän aikaa kulttuurille ja suoratoistokonsertit ja aiemmin taltioidut esitykset ovat olleet todella suosittuja. Toivoa sopii, että ihmiset löytäisivät konsertteihin ja kulttuurin pariin samanlaisella volyyymilla, kun poikkeustilan aika on ohi.

Sisareni Veera Pesu kertoi, miten globalisaatio näkyy käytännössä hänen työssään orkesterimuusikkona Suomen konserttielämässä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun orkestereiden huilun koesoittoihin on viime vuosina saapunut 100-200 hakemusta ympäri maailmaa, mikä on herättänyt kiivasta keskustelua sosiaalisessa mediassa ja alan lehdistössä. Pesu arvelee, että kilpailu orkesteripaikoista tulee entisestään kovenemaan, orkestereiden monikulttuurisuus lisääntyy ja samaan aikaan moni maakuntaorkesteri on lakkautusuhan tai supistusuhan alla.

Vireä orkesteritoiminta musiikkiopistojen rinnalla, lisää paikkakunnan elinvoimaa ja on konkreettinen vetovoimatekijä. Yritykset saavat houkuteltua uusia työntekijöitä, kun paikkakunnalta löytyy koko perheelle toimivat kulttuuripalvelut. Tätä viestiä olemme Raaseporissa yrittäneet viedä kaupungin päättäjille, kun kulttuurin määrärahoista yritetään nipistää.

Ammatinvalinnanohjaajan työhön kuuluu myös selvittää ja tutkia, millaisia töitä mahdollisesti olisi musiikkialalla tulevaisuudessa.

3 Kulttuurialan valtiotason strategiat

Luovat alat ovat kuten monet muutkin alat kehittävät toimintaa valtaviin muutospaineiden alla. Keneltäkään ei ole jäänyt huomaamatta kuinka yhteiskunta ja koko maailma muuttuu, ja musiikkialan on pysyttävä kehityksessä mukana. Valtiotason strategioita kehitetään ja uudet ammattiopiskelijoiden opetussuunnitelmat yrittävät raahautua muutoksen perässä, jotta valmistuvien työllistyminen onnistuisi. Työelämälähtöisyyttä ja työelämän kanssa tehtävää yhteistyötä on tulevaisuudessa tiivistettävä entisestään.

Suuret kulttuuri-instituutiot ovat huolehtineet tulevaisuudestaan ja luoneet hienoja yhteisprojekteja lapsille ja nuorille, joilla luodaan kontaktia uuteen yleisö sukupolveen. Hieno esimerkki yhteistyöstä, jota olen saanut läheltä seurata, on Sibelius-Akatemian luotsaama Kuule minä sävellän!-projekti, jossa lapset ja nuoret pääsevät säveltämään

musiikin ammattilaisten ohjauksessa sinfoniaorkesterin soittimille. Lasten ja nuorten sävellykset kuullaan lopulta ammattilaisista kootun Kuule -ensemble soittamana.

Ikärakenteen muutos Strategia 2025 mukaan luo uusia mahdollisuuksia ja monipuolistavat kulttuurin kulutustapoja. Väestön keski-ikä nousee, konserteissa ja oopperassa käyvä väki harmaantuu, mutta tämä harmaa väki elää pidempään ja on terveempää (Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025, 2017).

Toinen Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän pohdinta samaiselta vuodelta nostaa kasvun kärjiksi luovan talouden ja aineettoman arvon, jotka vahvistavat Suomen työllisyyttä ja kilpailukykyä. Työryhmä toteaa muun muassa seuraavaa: ”muiden toimialojen kilpailukykyä ja työllisyyttä voidaan parantaa hyödyntämällä luovien alojen digitaalisia ja asiakaslähtöisiä liiketoimintamalleja, design-, palvelumuotoilu- ja brändiosaamista sekä markkinointi- ja viestintäosaamista nykyistä laajemmin koko taloudessa.” (Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi, 2017, 5.)

Digitalisaatio mahdollistaa uusia ansaintaväyliä, mutta samalla globalisaatio kiristää kilpailua kulttuurimarkkinoilla toisaalta kilpailu on hyvä kirittäjä. Kilpailua on myös osaavista työntekijöistä, monilla pelifirmoilla on vaikeuksia löytää osaavaa työvoimaa Suomesta ja samalla työperäinen maahanmuutto kangertelee. (Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi, 2017).

3.1 Muusikoiden työllistyminen

Verrattuna muihin taiteenaloihin, musiikkioppilaitoksista valmistuneet ovat työllistyneet verrattain hyvin. Ammattia arvostetaan ja monilla muusikoilla on erittäin vahva ammatti-identiteetti, mutta leipä on palasina maailmalla. Opetus- ja kulttuuriministeriön 2017 Kulttuuripolitiikan strategiassa 2025 todetaan kulttuurin olevan kuitenkin vankalla pohjalla Suomessa (Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025, 2017, 5). Tätä en epäile, mutta helppoa luovilla aloilla ei ole, toimintaympäristön muutokset ovat nyt laman kynnyksellä melko haasteelliset.

Helsingin yliopisto tutkii suomalaisten työllistymistä, ja yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut ylläpitää EU:n sosiaalirahaston tuella ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen opiskelijoille suunnattua työssä.fi internet-sivustoa, josta löytyy tietoa valmistuneiden työhön sijoittumisesta ja urakehityksestä. Toki töissä.fi-sivut palvelevat

myös laajempaa joukkoa, muun muassa korkeakouluopintoja suunnittelevia opiskelijoita, ammatin vaihtajia sekä kaikkia ohjauksen parissa työskenteleviä.

Sivulla esitettävät tilastotiedot pohjautuvat kattavasti koko Suomen yliopistojen vuosina 2010, 2012, 2014 ja 2016 sekä ammattikorkeakoulujen vuonna 2010 ja 2017 suorittamiin uranseurantakyselyihin, joissa kerättiin tietoa viisi vuotta aikaisemmin valmistuneiden sijoittumisesta työmarkkinoille. Vuosina 2010-2016 kyselyyn vastasi kaikista valmistuneista 42,5%. Sivustolla on kerätty myös valmistuneiden vapaamuotoisia kertomuksia. (Töissä.fi – korkeakouluista valmistuneet työelämässä, 2020.)

Tutkimuksen mukaan ammattikorkeakoulusta valmistuneet musiikkipedagogit olivat työllistyneet varsin monipuolisesti, lista aloista on pitkä: asiakas- tai potilastyö, kirkollinen työ, opetus ja kasvatusta, taiteellinen työ, tutkimus- ja tuotekehittely, viestintä- ja media-alan työt, konsultointi ja koulutus, johto- tai esimiestehtävät, tuotannolliset työt, toimistotyö, suunnittelu, kehitys- ja hallinnolliset työt. Vain 3% vastanneista oli työttömänä, tosin 16% oli määräaikaissä työsuhteessa ja 8% freelancerina tai yrittäjänä. Yhteensä hieman yli neljänneksellä (27%) työtä joko ei ollut tai se oli epävarmemmalla pohjalla. Jos freelancerina tai yksin yrittäminen on ollut luovien alojen arkipäivää jo pitkään, on siitä tulossa uusi normaali myös muilla aloilla. (Töissä.fi – korkeakouluista valmistuneet työelämässä, 2020.)

Sibelius Akatemiasta valmistuneet musiikin maisterit työllistyvät töissä- tutkimuksen mukaan hieman ammattikorkeakoulusta valmistuneita musiikkipedagogeja paremmin, työttömänä viisi vuotta valmistumisen jälkeen oli 0%, määräaikaissä töissä 8% ja freelancerin tai yrittäjänä 12%. Eli viidesosalla (20%) tulot olivat epäsäännölliset. (Töissä.fi – korkeakouluista valmistuneet työelämässä, 2020.)

Minulla oli tutkimusten suuntainen näppituntuma muusikoiden työllistymisestä jo ennen raportteihin tutustumista. Kun ammatinvalinnanohjaajalla on omakohtaista kokemusta musiikkikentän eri laidoilta, on näköaloja mitä valottaa nuorelle muusikon ammatista haaveilevalle. AlatiETOISEN ammatinvalinnanohjauksen tärkeys tulee jälleen kerran todetuksi.

4 Oiva-hanke

Keväällä 2018 polkaistiin pystyyn Euroopan Unionin sosiaalirahaston tuella Oiva-hanke, jossa mukana on Metropolian lisäksi Hämeen, Lapin, Turun ja Seinäjoen ammattikorkeakoulut. Hankkeen tavoitteena on tukea ja edistää valmistuvien työllistymistä. Aina ei koulutus johda suoraviivaisesti johonkin ammattiin, työnkuvat muuttuvat tai ammattinimikkeet jopa häviävät. Hankkeen tarkoituksena on antaa opiskelijoille konkreettisia ja testattuja työkaluja, joita käyttäen opiskelija pystyy kartoittamaan, tunnistamaan ja sanallistamaan omaa osaamistaan. Tavoitteena on miettiä, millä kaikilla aloilla omia taitoja ja osaamista voisi hyödyntää ja hankkeessa tuettiin uskallusta ryhtyä ”loikkariksi” eli soveltaa osaamistaan muille aloille kuin mille traditionaalisesti on ollut tapana. (Oivallista ohjausta, 2020.)

Erityisesti minua ilahdutti Oiva-hankkeen aloittamat koulutukset opinto-ohjaajille ja työelämätaito-opettajille, jotta he pystyisivät näkemään ja tukemaan opiskelijoita uudenlaisten urapolkujen löytämisessä. Oiva-hanke on jo loppusuoralla eli vuoden 2020 lopussa saamme toivottavasti lukea raportin onnistuneesta hankkeesta. Etsin hartaasti materiaalia opinto-ohjaajille kirjastosta, mutta kirjaan asti on yltänyt suhteellisen vähän materiaalia. Lieneekö syy se, että työelämä on murroksessa, ainaisessa muutostilassa ja materiaali vanhenee tai ainakin pitäisi päivittää ahkerasti ja siksi ammatinvalintaan keskittymien kirjojen painaminen ei kannata. Oivallista ohjausta- hanke paikannee tätä materiaalivajetta.

4.1 Omat loikat

Oma työurani on ollut yhtä loikkaa, mutta verrattain hillitysti vielä musiikkikentän sisällä. Lukiolaisena aloitin kansalaisopistossa viulunsoiton opettajana ja korkeakouluopinnot rahoitin orkesterimuusikkona. Valmistumiseni Sibelius-Akatemiasta osui lama-aikaan, mutta laulukilpailukokemusta kertyi ja siitä poiki laulusolistin töitä, myös laulun opettamista ja musiikinopettaja sijaisuuksia onneksi myös löytyi. Kotiäitinä meni pari kolme vuotta ja sitten matkasimme Saksaan koko perheen voimin, kun sain kiinnityksen solistiksi pieneen oopperataloon.

Vähitellen ajatus paluusta Suomeen kuitenkin perhesyistä konkretisoitui ja halusin kokeilla jotain ihan muuta kuin laulajan töitä. Niinpä kirjoitin Kansallisoopperan ohjausassistentti Anna Kelolle sähköpostia ja kysyin mahdollisuudesta päästä

ohjausassistenttiharjoittelijaksi. Tein vielä aluksi muutamia solistikeikkoja ja oopperalle lisäkuorolaisen, avustajan ja lastenvalvojan töitä, mutta sitten sain usean vuoden ajan tehdä ohjausassistentti-keikkoja ja vuoden toimin vielä tuottajan sijaisena Kansallisoopperassa. Työ oopperalla on hyvin tiivistähtistä ja vähitellen tuntui siltä, että vähemmän hektinen työ uuteen elämänvaiheeseen voisi sopia paremmin.

Sitten iski taas lama, mutta onneksi minulla oli hieman laulun tuntiopettamista musiikkiopistossa ja Metropolia Ammattikorkeakoulussa vuosina 2005-2013. Aina oman työtilanteen heikentyessä, olen toiminut muun muassa autistilasten koulunkäyntiavustajana Seure Henkilöstöpalvelu Oy:n kautta.

Kaikkia minun työelämän suurimpia loikkia on yhdistänyt kielitaito. Opiskelin nyt jo edesmenneen professori Dorothy Irvingin johdolla seitsemän vuotta, opetuskieli oli englantia kunnes muutin vuodeksi Malmöhön ja halusin vaihtaa yhteiseksi työkieleksi ruotsin. Saksankielentaito oli painava osasy siihen, että sain töitä ensin Saksasta ja myöhemmin ohjausassistentin ja tuottajantöitä Suomen kansallisoopperassa. Raaseporin viranhaussa tein opetusnäytteen ruotsiksi ja nyt noin 70% oppilaistani on ruotsinkielisiä. Autistilasten kanssa on elämäkokemuksen kartuttamista kehonkielen lukutaidosta ollut hyötyä. Kielet ovat siis olleet kaikkien loikkien mahdollistaja ja yhteinen nimittäjä, olenkin kannustanut kaikkia oppilaitani opiskelemaan koulussa paljon kieliä, koska kielitaitoa tarvitaan varmasti paljon myös tulevaisuuden työelämässä.

En ole laskenut kuinka montaa eri ammattinimikettä olen työurani aikana tähän mennessä tehnyt, mutta monta niitä on ja aivan varmasti joitain uusia tulee vielä ennen eläkeikää. Olen hakenut lähemmäs kymmentä laulunopettajan vakituista virkaa ja vihdoinkin vuonna 2017 tärppäsi ja sain viran Raaseporin kulttuuriopiston musiikkiopistosta. Ehdin siis olla freelancerina noin kolmekymmentä vuotta, olenkin käyttänyt itsestäni nimitystä freelancerin kokemuksiensa, kun olen toiminut ammatinvalinnanohjaajana.

4.2 Vaihtoehto B

On hyvä muistaa, että on muitakin valintoja kuin se ensimmäinen. Anna itsellesi lupa muuttaa suuntaa, jos siltä tuntuu. Alaa voi ja joskus täytyy vaihtaa vaikka monta kertaa työuran aikana. Usein puhutaankin urapolusta, jonka varrella tehdään useita erilaisia töitä kuten oma loikkariurani edellisessä luvussa valotti tai vaihdetaan aivan kokonaan

alaa. Maailma ja sen mukana työelämä muuttuu nopeasti: uusia ammatteja syntyy ja vanhoja kuolee.

Tässä kohtaa voi arvioida, onko valinta musiikkialalle oma vai kenties jonkun muun tahto. Yksinkertaisesti kannattaa suuntautua alalle, joka sopii itselle. Ulkoapäin tullut motivaatio ei kannata pitkälle missään asiassa. Kannattaa myös tutustua musiikillista ymmärtämystä vaativiin ei-muusikon ammatteihin, jos tai kun vaihtoehto B tulee ajankohtaiseksi. Musiikkimaailman ympärillä on paljon erilaisia ammatteja, joissa voi hyödyntää musiikillista osaamista. Esimerkkeinä vaikka teatterin niin sanotut off-stage ammatit, kuten tuottaja, dramaturgi, ompelija, lavastamon ja erilaiset tekniikan työt, musiikkijärjestäjä, kuiskaaja ja niin edelleen.

Jos palo muusikon ammattiin on kuitenkin kova ja musiikki todella ainoa uravaihtoehto, mutta ei onnistu saamaan opiskelupaikka Suomesta, kannattaa koulutusta hakea ehdottomasti Suomen rajojen ulkopuolelta. Esimerkiksi oopperalaulaja Camilla Nylundia ei hyväksytty aikoinaan Sibelius-Akatemiaan, mutta hän suoritti musiikkiopinnot Kölnin musiikkikorkeakoulussa ja on nyt tämän hetken kysytyimpiä dramaattisia sopraanoita. Ulkomaille muutto nopeuttaa nuoren itsenäistymistä ja itseen pääsee tutustumaan aivan uudella tavalla, ammatinvalinnanohjaajana voin todeta, että nämä ovat erittäin positiivisia asioita uran kannalta.

4.3 Korona kevät 2020

Päivittäin olemme saaneet lukea lehdistä kuinka työllisyystilanne on heikentynyt hurjaa vauhtia kevään 2020 aikana vallitsevan korona epidemian vuoksi, lamaan on sukellettu ennennäkemättömän nopeasti. Konsertteja, festivaaleja, musiikkileirejä ja muita tilaisuuksia on jouduttu peruuttamaan ja taloudellinen ahdinko freelancermuusikoilla on suuri. Toisaalta saman aikaisesti uusia luovia ansaintakeinoja on syntynyt digitaaliseen muotoon myös vauhdilla. Valtiovalta on luvannut tukea freelancereita ja TE-toimistot ovat antaneet työttömyystukea myös itsensä työllistäjille eli yrittäjille. Muusikkojen liitto ja monet säätiöt jakavat kriisin helpottamiseksi poikkeuksellisesti apurahoja myös keväällä 2020. Pandemiatilanteen henkinen kuormittavuus ja taloudellinen epävarmuus ahdistavat monia, ja lisäpainetta aiheuttaa vielä se, ettei poikkeusolojen ja epidemian pituutta tai luonnetta pysty kukaan tarkasti ennustamaan.

Jotain todella arvokasta on noussut myös pintaan, solidaarisuus ja lähimmäisestä huolehtiminen on nostanut päätään, ja esimerkiksi Facebookissa musiikin etäopettajat jakavat kollegiaalista apua ja vinkkejä etäopetuksen tekniseen toteutukseen. Toivoo, että kaikki ne hyvät innovatiiviset uudet ideat ja toimet, mitä tämä poikkeustila on saanut aikaan, jäisivät eloon ja jalostuisivat eteenpäin.

Musiikkioppilaitokset ovat peruskoulun tapaan antaneet etäopetusta ja koska muu harrastustoiminta on keskeytetty näyttää kokemukseni mukaan siltä, että lapset soittavat ja laulavat jopa normaalioloja enemmän. Jospa musiikkiopinnot kokevat tämän kriisin myötä renessanssin. Tuntuu epätodelliselta, että pitkän yli 30-vuotisen freelancer-uran jälkeen, saan tällaisena poikkeusaikana itse nauttia laulunopettajan vakituisen työn tuomasta turvasta.

Opetusministeri Li Andersson lupasi YLE:n TV-haastattelussa 25.4.2020, että oppilaitosten aloituspaikkoja lisätään, toivottavasti lisäystä saadaan myös luoville aloille. Oppilaspaikkoja vapautunee myös ulkomaisilta opiskelijoilta, jos ei kokonaan niin ainakin väliaikaisesti, jos matkustuskielto venyy entisestään ja rajat pysyvät kiinni.

Vaasan yliopiston Henkilöstöjohtamisen tutkimusryhmän tutkijat ovat jo aloittamassa tutkimusta etäopetukseen siirtymisen vaikutuksia hyvinvointiin. Tutkimusyhteistyöpyynnöt on lähetetty opettajille ympäri Suomen ja minäkin sain pyynnön osallistua tutkimukseen. Opetusalan työ ja työnteon tavat muuttuivat koulujen ja oppilaitosten siirryttyä suurelta osin etäopetukseen maaliskuun 2020 puolivälistä alkaen. Tutkimuksessa tarkastellaan miten muutostilanne koetaan ja miten se vaikuttaa hyvinvointiin. Tutkimus kuulostaa sekä mielenkiintoiselta että tarpeelliselta ja on syytä olettaa, että tutkittavaa tämän poikkeustilan ajalta riittää vielä pitkään.

5 Nuoren näkökulma

Jos pystyy valitsemaan oman alan ilman sen suurempaa päähkäilyä tai työstämistä, niin helppo homma. Jos on jokin erityisosaaminen, kutsumus tai vain intuitio, niin asiat voivat sujua vaivattomasti. Sen jälkeen on vain tehtävä valintoja, kuten esimerkiksi opiskelupaikan haku tai alan työt, jotka johtavat kohti tätä unelma-ammattia. Kuulostaa siis helpolta ja joskus se voi myös olla sitä, mutta yleensä ei.

Annoin oppilaalle pohdittavaksi aluksi seuraavia kysymyksiä: Oletko ottanut selville millainen ala on kyseessä? Miksi olet kiinnostunut juuri tästä musiikkialasta tai genrestä? Mistä saat ensikäden tietoa? Tunnetko ammattimuusikoita? Tässä kohtaa piti myös arvioida, onko valinta musiikkialalle oma vai kenties jonkun muun tahto? Sopiiko ala omaan arvomaailmaan? Lopuksi keskustelimme kysymyksistä vielä yhdessä. Ensimmäinen kysymyksistä oli jo niin laaja, että siihen haimme vain erilaisia näkökulmia ja etsimme ensin esimerkkejä. Miksi olet kiinnostunut juuri tästä genrestä?- viritti keskustelun monipuolisuudesta, joka tuntui aukaisevan oppilaan silmiä todella paljon. (E-beratung und Jugendinformation 2020.)

On hyvä muistaa missä elämänvaiheessa nuori abiturientti on. Teinivuodet ovat ohi ja nuorella aikuisella aivojen alueet, joita tarvitaan syy-seuraussuhteiden tajumisessa, suurten kokonaisuuksia harkinnassa ja ymmärtämisessä, ovat vielä kehittymässä. Ystävien merkitys elämässä voimistuu. Oma minä eli nuoren aikuisen persoonallisuus vahvistuu, vastuuntunto ja itsehillintä kehittyvät. Mielialat saattavat vielä ailahtella, mutta vähitellen arvostelu- ja riskinarviokyky paranevat ja tunteiden kanssa pärjääminen helpottuu. Itsenäistyminen ja oman näköinen elämä alkaa ja nuori aikuinen tekee arvojensa mukaisia valintoja opiskelun ja töiden suhteen. Kyky intensiiviseen, suunnitelmalliseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn kehittyy. (Väestöliitto 2020.)

Nykynuoriso on kielitaitoista ja moni lähtee opiskelemaan ulkomaille tai ainakin lähtee harjoitteluun tai opiskelijavaihtoon. Ulkomaille muutto nopeuttaa itsenäistymistä ja ainakin itselle se oli ammatillisen identiteetin rakentamisen kannalta erittäin tärkeä vaihe elämässä.

5.1 Sisäinen motivaatio oppimiskyvyssä ja -tuloksissa

Tarvitaan intohimoa, sisäistä motivaatiota, että jaksaa taloudellisesti epävarmalla taidealalla. Kaikki oppiminen vaatii sinnikkyyttä ja parhaiten oppii, kun sisäisesti motivoituneena suuntaa tarmon ja tarkkaavaisuuden juuri olennaisiin ja tärkeisiin asioihin. Sisäinen motivaatio on laadukkaan ja monipuolisen oppimisen edellytys. (Nurmi 2013, 549.) Oppilaani lähti unelmaa kohti takamatkalta ja periksi antamatonta sinnikkyyttä en valitettavasti hänessä havainnut tai sitä hän ei ainakaan laulutunneilla näyttänyt. Koitin valottaa musiikkialan erityisvaatimuksia, ja rehellisellä, mutta kannustavalla otteella ohjata eteenpäin.

Sisäisesti motivoitunut ja innostunut opiskelija on aivan eri tavalla sitoutunut ja tehokas opinnoissaan kuin ulkoisesti motivoitunut opiskelija. Motivaatiota lisää mahdollisuus vaikuttaa opintojen sisältöön, ja kun opiskelija kokee oppivansa itselleen tärkeitä tai mieleisiä asioita, lisää se onnistumisen ja kyvykkyyden tunnetta. Hyvä positiivinen työskentelyilmapiiri, opettajan informoivan ja kannustavan palautteen kanssa, tukee opiskelijaa lisäten yksilön autonomian tunnetta ja korreloi samalla oppimistuloksiin. (Martela ja Jarenko 2013, 6.) Innostavalla pedagogialla on merkitystä oppimistuloksiin ja asiastaan innostunut opettaja innostaa oppilasta. Pienessä koulussa voi saada paljon mukavaa huomiota ja kiitosta lauluharrastuksesta vaikka todelliset taidot olisivat vielä melko vaatimattomat suhteessa ammattilaisuuteen tähtäävään realistiseen tasoon verrattuna. Joskus olen huomannut, että jos itsearviointi ei onnistu ja vertaisarviointia ei pysty tai sitä ei ole mahdollista tehdä, niin kehitys voi sisäisestä motivaatiosta huolimatta polkea musiikinopiskelijalla paikallaan. Toisaalta sisäisesti motivoituneet opiskelijat vaikuttavat toisiin opiskelijoihin ja luovat positiivista nostetta oppimistilanteisiin. Sekä oppimisen että opetuksen taso paranevat, kun opettaja aistii opiskelijan aidon halun oppia. (Vihanto 2004.) Hiukan varautuneen oppilaan halua oppia voi olla haastavaa huomata, mutta kun tämä varovainen oppilas sitten ilmoittaa mielenkiinnosta laulajan ammattiin, se vasta yllätys onkin. Näin juuri kävi minulle.

6 Ohjaajan ja ohjauksen näkökulma

Kun oppilaani keväällä 2019 ilmoitti haluavansa laulajaksi, jouduin itse pohtimaan omaa roolia myös hänen ammatinvalinnan ohjaajana. Koin tehtävän todella haasteelliseksi, mutta samalla hyvin mielenkiintoiseksi. Nuoren kotipaikkakunnan pienen lukion opinto-ohjaajalla, eikä myöskään nuoren lähipiirissä, ei ollut tarvittavaa tietotaitoa abiturientin tukemiseen. Pohdimme ensin tilannetta oppilaani kanssa kaksin ja oppilaan suostumuksella kysyin neuvoa myös musiikkiopiston kollegoilta ja vielä muun muassa Sibelius lukiosta, mutta varsin laihoin tuloksin. Tunsin, että minun oli otettava enemmän vastuuta myös oppilaani ammatinvalinnanohjaajana.

Olen havainnut, että moni nuori tuntee ahdistusta ja stressiä oman ammatinvalinnan kanssa painiessa, ja paineissa myös omat poikani kipuilevat. Nuorisobarometri vuodelta 2019 tukee havaintojani, sillä tutkimuksen mukaan lähes puolet kokee ammatinvalinnan stressaavaksi ja kolmas osa jopa pelottavaksi (Haikkola ja Myllyniemi 2020, 247). Lukiolaisista ohjausta jatko-opintoihin tunsii saavansa riittävästi puolet oppilaista, mutta uraohjausta vain kolmannes (Haikkola ja Myllyniemi 2020, 22). Kokemukseni mukaan

ammattitaitoinen ja alatietoinen ohjaaja pysyy helpottamaan nuoren paineita tässäkin tilanteessa. Rauhallinen dialogi, käytännön harjoitteet itsetuntemuksen lisäämiseksi, tiedonhaku ja itsearviointi ovat hyvä alku järkälemäiseksi koetun stressin kanssa.

Taitava ja vastuullinen pedagogi voi omilla verkostoilla ja kontakteillaan auttaa nuorta hahmottamaan musiikkielämän eri osa-alueita ja siellä tarvittavaa osaamista - näin onnekkaasti sisarelleni ja minulle tapahtui. Maalaispaikkakunnalta oli lähdettävä kaupunkiin soittotunneille, mutta suurin käänne tapahtui kesäisin, kun pääsimme joka kesä musiikkileireille. Saimme tasokasta opetusta siis myös kesäisin, kuulumme ikätovereiden soittoa ja saimme elinikäisiä ystäviä. Tuolloin en todellakaan ymmärtänyt asiaa, mutta taitavien pedagogien käsistä toiselle kulkiessa musiikkimaailma aukeni vähitellen. Kuin varkein myös arvokkaat verkostot kasvoivat. Suvussamme ei ole muita ammattimuusikoita kuin minä ja pikkusiskoni ja siksi kontaktit musiikin ammattilaisiin mahdollisimman monipuolisesti ja varhaisessa vaiheessa on meille molemmille ollut ensiarvoisen tärkeää. Vaikka suoranaista ammatinvalinnanohjausta emme saaneet, oli ympäristövaikutus todella vahva ja samanhenkisten uusien ystävien kanssa vakuutuimme muusikon ammatin olevan oikea meille molemmille.

Keskiössä on luonnollisesti soitto- tai laulutaito, mutta oppilaan henkinen valmennus alkuopetuksesta lähtien tulee kulkea käsi kädessä musiikillisten valmiuksien oppimisen kanssa. Jos lapsen kasvattamiseen tarvitaan koko kylä, niin hyvin uskallan sanoa, että taitava musiikkipedagogi on erittäin tärkeä oppilaan kasvattajana ja siksi ammatinvalinnan pohdinta nuoren kanssa on mielestäni luonnollinen jatkumo ja osa henkistä valmennusta.

Eri elämänvaiheissa korostuu eri luonteenpiirteet ja - taipumukset, ja ammatin valinnan kannalta ei ole ratkaisevaa millainen olen ammatin valintahetkellä, vaan millaisia ominaisuuksia, vahvuuksia ja piirteitä haluaa itsessään kehittää. Meistä on siis moneen eri ammattiin, joskaan ei kaikkiin. (Mulari 2013, 112-113.) Musiikin ammattilaiseksi tähtäävällä tekniset ja musiikilliset perusasiat täytyy tottakai olla kunnossa, jotta tämä pystyy ponnistamaan seuraavalle tasolle ja ammattiopinnot ylipäättään ovat mahdollisia. Laulun opiskelijalla tulee vielä olla terve ja kehityskelpoinen instrumentti eli äänimateriaali, jotta voi ja kannattaa suunnata ammattilaiseksi.

Edesmennyt musiikkikasvatuksen lehtori Petri Lehikoinen teki minuun, kuin niin moneen muuhunkin, lähtemättömän vaikutuksen. Olen musiikkikasvatusopinnoissani suorittanut

Sibelius-Akatemiassa musiikkipedagogian perusteet, musiikkiterapian uranuurtajan, Lehikoisen johdolla ja silloisista luentomuistiinpanoistani keräsin tähän muutaman huomion. Hyvät ja toimivat ihmissuhteet ovat erityisen tärkeitä musiikkipedagogille ja perusta toimivalle vuorovaikutukselle. Vuorovaikutus tulee korostuneesti esille musiikkipedagogin ja hänen oppilaansa välillä. Tunne-elämän solmut voivat tehokkaasti lamauttaa oppimisen pitkiksi ajoiksi. Lehikoisen mukaan oppimisen kannalta ihanteelliset herkkyyssjaksot ovat rajalliset ja niiden mentyä työmäärä voi moninkertaistua. Myös jokapäiväisen elämän ja ajankäytön hyvällä organisoinnilla on suuri merkitys. Verrattain nuorena on tehtävä valintoja, priorisoitava harrastuksissa omien kiinnostuksen ja motivaation ohjaamina, jos aikoo ammattimuusikoksi. Toki laulun opinnot aloitetaan yleensä vasta teini-ikäisenä, mutta silloinkin musiikin perustaidot on yleensä hyvä olla hankittu esimerkiksi instrumenttiopintojen avulla.

Soiton- tai laulunopettaja on tärkeä ihminen herkässä kasvuvaiheessa olevan nuoren elämässä ja tämä saattaa olla nuoren ensimmäinen linkki musiikin ammattilaispiireihin. Kun innostunut opettaja ja motivoitunut oppilas kohtaavat, tapahtuu oppiminenkin kuin itsestään. Tukiverkosto ja läheiset ihmiset ovat ensiarvoisen tärkeitä ammatinvalintaa pohdittaessa. Kokemukseni mukaan vanhempien luottamus nuoren kykyihin näyttää vaikuttavan positiivisesti paitsi nuoren taitojen myös motivaation kehittymiseen, mutta ilman vanhempien tukeakin voi onnistua, jos saa riittävästi kannustusta muulta tukiverkostolta.

Johdannossa viittasin tilanteeseen, jossa tunsin epäonnistuneeni, kun en kyennyt löytämään avointa yhteyttä oppilaaseen ja siten ammatinvalinnan ohjaaminen tuntui erityisen vaikealta. Sain kuulla toisesta yhteydestä, että kyseisellä oppilaalla oli vaikeuksia kotiooloissa ja siksi hän oli kovin varautunut muidenkin kuin vain minun seurassa. Yritin positiivisella kannustuksella eteenpäin. Koska oppilaani kotipaikkakunnan pienen lukion opinto-ohjaajalla, eikä myöskään nuoren lähipiirissä ollut tarvittavaa tietotaitoa abiturientin tukemiseen, oli alatiетoinen ammatinvalinnanohjaus minun mielestä aivan ensiarvoisen tärkeää.

7 Omat vinkit ja harjoitukset

Tässä luvussa tutustutaan omaan itseen ja lisätään tietämystä omista ominaisuuksista. Kun tutustuu omaan minään, kasvaa ihmisenä; voi säästyä muutamilta kolhuilta elämässä ja oppii asettamaan rajoja niin itselle kuin muille. Itse- ja vertaisarviointi ovat

tärkeä osa muusikon työtä ja taiteilijana kehittymistä, ja näitä taitoja tulisi harjoitella taitavien pedagogien ohjaamana jo nuoresta iästä lähtien. Lopuksi on muutama helppo harjoitus, joista on apua niin itsetuntemuksen kehittämisessä kuin ammatillisten toiveiden ja ajatusten hahmottamisessa.

7.1 Itsetuntemus

Meitä on joka junaan ja muusikkona tuntuu ja näkyy pärjäävän todella erityyppisiä persoonia. Työelämässä tarvitaan erilaisia ihmisiä. Mitä paremmin tuntee itsensä, sitä helpommin pääsee perimmäisten kysymysten äärelle: millaisiin töihin sovellun. Oman ammatinvalinnan voi aloittaa tutustumalla omaan itseän. Millainen minä olen? Missä minä olen hyvä? Mitä minä osaan? Tunnistanko todelliset kykyni, yli- tai aliarvioinko? Mitkä ovat minun vahvuudet, heikkoudet, taidot ja valmiudet? Olenko valmis todella satsaamaan ja panostamaan muusikon ammattiin?

Itsetuntemuksen kehittämiseen löytyy erilaisia työkaluja, joista on apua myös ammatinvalinnan kysymyksissä.

7.1.1 The Big Five

The Big Five-teoria on yksi tunnetuimpia persoonallisuusteorioita, joka on yhteenveto lukuisista persoonallisuuspiirteistä mittaavista tutkimuksista ja niiden tuloksista (Wikipedia 2019). The big fiven tärkein kehittäjä on amerikkalainen psykologi Donald W.

Fiske, jonka mukaan ihmisillä on viisi suhteellisen pysyvää piirrefaktoria, joiden keskinäisten suhteiden avulla voidaan kuvata yksilön käyttäytymistä.

1. Ulospäinsuuntautuneisuus (seurallisuus, eloisuus, energisyys, kilpailunhalu, itsevarmuus)
2. Sovinnollisuus (miellyttävyys, luottamus, mutkattomuus, epätsekkyys, mukautuvuus, ystävällisyys)
3. Tunnollisuus (vastuuntuntoisuuteen, järjestelmällisyys, kyvykkyys, itsekuri)
4. Neuroottisuus (Tasapainoisuus, tunteiden hallinta, masentuneisuus, impulsiivisuus, haavoittuvuus alemmuudentuntoisuus)
5. Avoimuus kokemuksille (haaveellisuus, taiteellisuus, älyllinen uteliaisuus, joustavuus, suvaitsevaisuus)

Lisää työkaluja itsetuntemuksen kehittämiseen löytyy internetistä esimerkiksi työvoimatoimistojen ja opintopolku.fi sivuilta. Testituloksiin kannattaa kuitenkin suhtautua pienellä varauksella ja tuloksia kannattaa käydä läpi aina myös luotettavan läheisen kanssa.

7.1.2 Itsearviointi

Itsearviointi on vaativaa, mutta välttämätöntä. Terve itsetunto kasvaa itsearvioinnin ja itsetuntemuksen avulla. Monen musiikkiopiston uudessa opetussuunnitelmassa mainitaan niin itse- kuin vertaisarviointikin, joita tulisi harjoitella jo pienestä pitäen osaavien pedagogien johdolla.

Itsearvioinnissa kannattaa hyödyntää hyvätasoista äänitystekniikkaa. Kun kuvaa sekä omia esiintymisiä, konsertteja että arkista harjoittelua, niin voi parhaassa tapauksessa oppia todella tehokkaasti.

Kannustava, mutta totuudenmukainen palaute sekä luottamuksellinen keskustelu oman instrumentti- tai laulun opettajan kanssa on kuitenkin kaikkein tärkeintä. Tasokokeet ja tutkinnot antavat tietysti myös jonkinlaista osviittaa osaamisen tasosta.

Helmikuussa 2020 nousi julkisuuteen asti Sibelius-Akatemiassa tapahtunutta nöyryyttämistä, seksuaalista häirintää ja epäasiallista kohtelua. Keskustelua on käyty muun muassa Helsingin Sanomissa, Image-lehdessä, YLE:n ohjelmissa ja tietysti sosiaalisessa mediassa. Epäasiallista käytöstä, seksuaalista häirintää ja eriasteista nöyryyttämistä on valitettavan moni musiikinopiskelija joutunut kokemaan. Nyt vihdoinkin aika on kypsä: yhteiskunnan kaikilla tasoilla käydään keskustelua ja toiveissa on, että parempaan päin ollaan menossa. Terve itsetunto ja vahva itsetuntemus suojaavat ainakin osittain epäasiallisesta käytökseltä ja antavat rohkeutta tuoda epäkohtia päivänvaloon.

7.1.3 Vertaisarviointi

Itse olen kokenut vertaisarvioinnin erittäin hyödylliseksi. Musiikkiopiston yhteistunnit, opettajan luokkatunnit, kamarimusiikki, kaikenlaiset konsertit avaavat korvia ja silmiä. Pienen paikkakunnan musiikkitarjonta voi olla rajallista ja siksi suosittelen aina ehdottomasti musiikin kesäkursseja. Kesäkurssit ovat kuin kolmas lukukausi ja siksi erittäin hyödyllisiä ja tehokkaita myös vertaisarvioinnin kannalta. On ensiarvoisen tärkeää, että nuori pääsee omien syys- ja kevätlukukausien soitto- ja laulutuntien lisäksi kesäkursseille ja tapaa musisoivia ikätovereitaan muista opinahjoista. Kenties osallistuu jopa ulkomailla mestarikursseille, saa mahdollisimman korkeatasoista intensiiviopetusta ja palautetta muiltakin kuin oman opiston opettajilta. Mestarikursseilla tapaa yleensä myös nuoria ammattiopiskelijoita, jolloin konkreettisesti näkee ja kuulee millaista tasoa unelmoidulle opinahjolle vaaditaan ja samalla verkostoituu musiikkikentällä.

Ilman sisäsyntyistä intohimoa musiikkiopinnot eivät tahdo edistyä. Moottoriksi tarvitaan sisäistä motivaatiota, jotta jaksaa harjoitella pitkäjänteisesti omaa instrumenttia. Sisäinen tarve ilmaista, tulkita, kertoa tarinoita - kantaa muusikkoa ja tekee tämän taiteesta ainutlaatuista ja kiinnostavaa. Lunta tulee aina välillä tupaan, joskus aiheesta joskus aiheetta. Kun saa tiukkaa palautetta tai kritiikkiä, kannattaa analysoida tilanne tarkkaan yksin ja myös yhdessä luottohenkilöiden kanssa. Ottaa opiksi ja jatkaa sitten eteenpäin.

Kaikista ei ole kaikkeen, luki Harmonia- ja muoto-opin teorian oppikirjan viimeisinä kannustussanoina. Kaikista ei tule huippumuusikoita, eikä kaikista tule musiikin ammattilaisia millään tasolla. Mutta se matka, jonka yksilö tekee tutustuessaan omaan instrumenttiin, kasvattaa ihmisenä. Musiikki muovaa aivoja ja johti polku sitten jollekin toiselle alalle, musiikin parissa opittuja taitoja voi hyödyntää kaikilla elämän alueilla. Soitto- tai lauluharrastus opettaa musiikillisten taitojen lisäksi muun muassa sitkeyttä, pitkäjänteisyyttä, vuorovaikutustaitoja ja esiintymistä. Mahtavia valttikortteja kaikkialla työelämässä.

Tehtävä 1

Tee lista keskeisimmistä luonteenpiirteistäsi ja pyydä sitten luotettavaa läheistä tekemään luettelo sinusta. Verratkaa listoja ja käykää keskustelua listojen pohjalta.

Tehtävä 2

Millaisia hommia jaksan harjoittaa/mitä teen mieluiten? Millaista musiikkia mieluiten soitan/laulan ja millaisissa yhteyksissä? Millä tasolla osaamiseni on tällä hetkellä? Kirjoita lista ja näytä se luotettavalle läheiselle, vanhemmalle, ystävälle, soiton- tai laulun opettajalle. Täydennä tai korjaa listaa keskustelun ja palautteen perusteella, jos tarvis.

8 Case/laulajaksi

Oopperalaulajaksi haaveilevan on hyvä muistaa karkea yleistys: ammatti on 20% musiikillista osaamista ja 80% kaikkea muuta. Tällaisen huomion tein myös kuunneltuani uran nousukiidossa olevan sopraano Tuuli Takalan haastatteluja internetistä. Keräsin tähän lyhyen lista mielestäni tärkeimmistä huomioista. (Takala 2017a; Takala 2017b).

Sopraano Takala, kuten niin moni urallaan menestynyt oopperalaulaja, on suomalaisen musiikkioppilaistosjärjestelmän "tuotos". Monipuoliset musiikkiopinnot jo pienestä pitäen

luovat kivijalkaa omalle taiteelliselle uralle. Ei riitä, että on kaunis ääni vaan on osattava laulaa eri aikakausien musiikkia tyylinmukaisesti ja oltava myös mielenkiintoinen tulkitsija. Kun laulajalla on takanaan instrumenttiopintoja, on elämä laulajana vaan niin paljon helpompaa ja kaikenlaisen musiikin omaksuminen on nopeampaa, kun osaa itse soittaa. Minusta laulajan pitää osata soittaa pianoa edes auttavasti. (Takala 2017a; Takala 2017b).

Mahdollisimman korkeatasoisen instrumentin eli äänimateriaalin, laulutekniikan ja muusikon ominaisuuksien (eli sen 20%) lisäksi, erityisesti näyttämötaiteilijaksi haaveilevalle, on hyväksi olla tietoinen juuri tämä alan moninaisista ulkomusiikillisista vaatimuksista (se 80%), sillä kilpailu alalla on kovaa.

8.1 Mitä 80% tarkoittaa?

Omasta fyysisestä terveydestä on pidettävä aina hyvää huolta. Astma, allergiat tai muut krooniset sairaudet voivat tehdä esiintyvän taiteilijan työn todella hankalaksi. Vaikka siitepölyallergioita pystyisi hallitsemaan lääkityksellä kotimaassa voi ympäristö yllättää Keski-Euroopassa, muista mantereista puhumattakaan. Mielellään on myös näytettävä oman äänifakin edustajalta, tässä voi turvautua vertaisarviointiin, jos tuntee itsearvioinnin vaikeaksi. Ulkonäöllä on kovassa kilpailussa väliä, ala on edelleen valitettavan konservatiivinen ja patriarkaalinen.

Tasapainoinen luonne auttaa jaksamaan työssä, joka on henkisesti vaativa. Stressi kuuluu elämään ja positiivinen stressi on polttoainetta esiintyvälle taiteilijalle. Mutta stressi ei saa hallita elämää, vaan on opeteltava itselle sopivia stressin säätely- ja sietokeinoja sekä stressistä palautumiskeinoja. Stressin käsittelyyn löytyy erilaisia työkaluja aina mindfulnessista pilleripurkkiin. Itse lähtisin matalalla kynnyksellä juttelemaan stressiongelmistä ammattitaitoisen psykologin tai muun terapeutin kanssa. Ongelmiin kannattaa puuttua heti, mieluummin liian aikaisin kuin liian myöhään, niin tässäkin asiassa. Henkinen valmennus on vähitellen ymmärretty normaaliksi osaksi ammattilaisuutta. Apua saa ja pitää uskaltaa pyytää.

Ei tarvitse olla ulospäinsuuntautunut ekstrovertti pärjätäkseen oopperalaulajana, mutta toisaalta on kestävä myös omaa seuraa. Konsertointi ja eri oopperaproduktioissa työskentely on usein melko yksinäistä työtä: harjoittelua, matkustamista, vieraalla paikkakunnalla kenties jopa ulkomailla pitkiäkin aikoja oleskelua. Kansainväliset

työryhmät saattavat muodostua tiiviiksi ja elinikäisiä ystävyssuhteita syntyä, mutta viimeisen näytöksen jälkeen kollegat lähtevät taas uusien töiden perässä omiin suuntiin. Pitkät erot omista läheisistä ja omista turvaverkostoista on joskus raskasta kestää. Mielenterveys voi olla koetuksella.

Kielitaidon merkitystä ei voi liikaa korostaa. Suomalaiset osaavat hyvin englantia, mutta oopperalaulajien on osattava myös puhua ehdottomasti ainakin saksaa, ruotsia, italiaa ja ranskaa. Espanjan- ja venäjänkieli ovat hyvä bonus. Saksa on edelleen johtava oopperamaa ja siellä on paljon teattereita ja siksi sinne kannattaa lähteä kielen takia jo opiskeluvaiheessa, esimerkiksi vaihto-opiskelijaksi. Olen kannustanut muutaman oman oppilaan ulkomaille opiskelemaan, kun haku Sibelius-Akatemiaan tai Metropoliaan ei ole tärpännyt. Hyppy suoraan Keski-Eurooppaan voi olla jännittävä, mutta ehdottomasti kannattava, koska korkeatasoisia korkeakouluja on siellä paljon tarjolla. Siirtyminen opintojen jälkeen työelämään on onnistunut yleensä hyvin, kun opintojen aikana verkostot ovat kasvaneet ja kielitaito lisääntynyt.

Suomalaisista laulajista pidetään maailmalla korkean työmoraalin tähden: töistä ei myöhästellä ja ne tehdään hyvin. Muista pitää huolta itsestäsi, kukaan muu ei sitä välttämättä tee. Ongelmat kasaantuvat helposti eli mieti todella tarkkaan, jos laulat sairaana tai puolikuntoisena. Muista olla armollinen niin itselle kuin muille. Suojele itseäsi negatiivisilta ihmisiltä, mutta ota hyvistä neuvoista opiksi. Ole positiivisella tavalla ylpeä osaamisesta, vaatimattomuus ei kaunistaa. Nauti musiikista!

8.2 Kilpailut

Kilpailumenestyksen merkitystä ei pidä aliarvioida, hyvä menestys voi olla ohitustie uran alkuun, näin starttasi Tuuli Takalankin tie solistiksi. Kilpailuohjelmat ovat loistavaa repertoarin harjoittamista ja itse kilpailutilanne treenaa agentuurien ja oopperatalojen koelauluja varten. Parhaimmillaan mediahuomio tuo työtehtäviä, vaikkei päävoittoa tulisikaan. Toisaalta on hyvä muistaa, että ilman kilpailuakin voi työllistyä.

8.3 Kriisi

Kaikki esiintyvät taiteilijat kokevat uransa aikana pienempiä tai isompia ammatillisia kriisejä, jolloin pohditaan omaa ammatillista suuntaa ja mietitään omia valintoja.

Yksityiselämän kriisit voivat yhtälailla heitellä taiteilijaa suurten kysymysten äärelle aina uudestaan ja uudestaan.

Ääni on herkkä instrumentti, joka saattaa hyvinkin huollettuna pettää. Paras vakuutus laulajalle ovat ”luottokorvat” eli hyvä laulunopettaja tai korrepetiittori. Äänenhuoltoon kannattaa panostaa, oli uralla kuinka kiire tahansa. Minulla on ollut onni ensin osallistua mestarikurssille ja myöhemmin laulaa samassa produktiossa nyt jo edesmenneen oopperalaulaja Tom Krausen kanssa, joka kertoi, että hänellä oli useampi äänellinen kriisi uransa aikana ja joka kerta hän joutui pysähtymään perusasioiden äärelle ja ”aloittamaan alusta”. Ja silti hän teki aivan huikean hienon kansainvälisen ja pitkän uran. Terveystilasta johtuvat kriisit voivat joskus pakottaa luopumaan urasta hetkellisesti tai jopa kokonaan ja silloin luotettava tukiverkosto on kultaakin kalliimpaa.

8.4 Verkostot, verkostot ja verkostot

Hyvien töiden kautta tapaa uusia kontakteja, jotka ovat tärkeitä työllistymisen kannalta. Sosiaalisen median käyttö kuuluu nykyään jokaisen laulajan työhön ja on tärkeä osa itsensä markkinoinnissa tai paremmin sanottuna osaamisen markkinoinnissa. Kilpailu kentällä on kovaa ja vain laadukasta työtä tehden voi pärjätä, terve kilpailuvietti on uraa tekeväille tärkeä ominaisuus.

”Hyvä tuuri, ole oikeassa paikassa oikeaan aikaan”; hyvää onnea ei pidä aliarvioida, sillä ura voi saada nostetta yllättävistä töistä. Paikkaus- eli hyppykeikka sairastuneen kollegan tilalle on todella jännittävää, mutta joka siihen pystyy, on laulajamarkkinoilla kovaa valuuttaa. Joskus hyvä onni ei vaan ole myötä, sekin on hyväksyttävä. Kiva keikka voi mennä sivusuun, koelaulussa kollega onkin jo mietitty valmiiksi rooliin ja koelaulu onkin vain silmänlumetta. Pettymykset ovat osa elämään.

Terve työilmapiiri ja -kulttuuri kuuluu myös kilpailuhenkiselle taidealalle ja kaikki alalla toimivien tulisi kantaa siitä vastuuta. Olen kohdannut työelämässä valitettavasti epärehellisyyttä, suosikkijärjestelmää, epäpätevää roolittajaa, kapellimestaria, ohjaajaa, pikkusieluista nillittäjää ja työpaikkakiusaajaa. Epäkohtiin voi joskus olla vaikea nuorena laulajana puuttua, mutta kollegiaalista tukea löytyy varmasti muista työyhteisön jäsenistä. Epäsopivaa käytöstä ei pidä sietää ja omia ja toisten rajoja tulee kunnioittaa. Onneksi olen kuitenkin enimmäkseen saanut työskennellä kannustavissa, ja yhteen hiileen puhaltavissa työyhteisöissä.

Laadukkuuteen kuuluu myös, että on itse aina rehti ja toimii kollegiaalisesti työympäristössä. Ei saa töitä, jos on ”vaikea”.

”Olet juuri niin hyvä kuin viimeisin esiintymisesi”.

9 Lopuksi

Klassisen musiikin opetus perustuu ikivanhaan mestari-kisälli opetusmetodiin ja se on mielestäni edelleen toimiva asetelma. Musiikkipedagogi nähdään mestarin sijaan nykyään kuitenkin enemmän mahdollistajana, oppimisen ohjaajana ja rinnalla kulkijana. Musiikkiopistojen uuden opetussuunnitelmien hengessä keskiössä on oppilas, tavoitteena on oppijan oma aktiivisuus ja toimijuuden vahvistaminen. Toimiva vuorovaikutus oppilaan ja opettajan välillä mahdollistaa dialogin, jossa on turvallista avautua myös ammatinvalinta kysymyksissä.

”Dialogisuus on taitoa puhua siten, että toinen haluaa kuunnella, ja taitoa kuunnella siten, että toinen haluaa puhua” -William Isaac

Mielestäni musiikkipedagogin tehtävä ammatinvalinnan ohjaajana on kuunnella, kannustaa dialogiin ja tukea oppilasta rohkeasti kohti omia unelmia, muistuttaen samalla, että unelma saa muuttua matkan varrella ja se ei todellakaan tarkoita, että olisi epäonnistunut. Elämää ei vaan voi kaikilta osin suunnitella etukäteen.

”Unelmat, haaveet ja fantasiat ovat tärkeitä ja voivat sellaisenaan kertoa olennaisia asioita omasta itsestä. Sen jälkeen on kuitenkin arvioitava, pystyykö unelmiaan toteuttamaan ja millä keinoin ja missä aikataulussa toteuttaminen on mahdollista.” (Mulari 2013, 131.)

Maaret Kallio kiteyttää Helsingin Sanomien artikkelissa 1.1.2020 seuraavasti:

”Ihminen on parhaiten paikallaan silloin, kun hän on löytänyt oman ilonsa ja intohimonsa, jossa kehittyminen ja osaaminen on onneksi myös toisille. Keskeistä onkin löytää sellaista omaa osaamista, jossa saa antaa tavalla, joka on sekä itselle henkilökohtaisella tasolla palkitsevaa että toisia hyödyttävää.”

Mutta unelmia ei voi syödä eikä niillä voi vuokraa maksaa. Mielestäni on musiikkipedagogien vastuulla, että nuori musiikintekijäsukupolvi ymmärtää, että työstä pitää saada asiallista palkkaa. Vaikka musiikki on elämäntapa ja välillä voi

poikkeusoloissa tehdä hyväntekeväisyyttä ja laulaa tai soittaa ilmaiseksi, täytyy kaikkien alalla, sekä koko- että osa-aikaisesti työskentelevien, kantaa vastuu musiikkialan arvostuksesta. Minusta arvostus pitää näkyä siis myös palkassa ja palkkioissa, ja nyt en puhu tähtiesiintyjien tähtitieteellisistä keikkapalkkoista. Sukujuhlien musiikkivastaavan viihdyttäjän roolistakin saa pyytää palkkaa tai sitten voi vain todeta olevansa lomalla, jos ilmaista työtä tarjotaan.

10 Pohdinta

Luottamuksellisen keskusteluyhteyden muodostaminen on kaiken hedelmällisen yhteistyön lähtökohta. Uusi rooli ammatinvalinnanohjaajana oli minulle haastava. Tunsin pettymystä, kun en monista yrityksestä huolimatta saanut oppilastani täysin avautumaan minulle ja koin, että oppilaani pysyi seurassani aina hieman varautuneena ja varovaisena. Oppilaslähtöinen pedagogiikka mielessä, nuorta kuunnellen pääsimme kuitenkin lopulta jonkinlaiseen dialogiin ja pystyin auttamaan häntä monessa käytännön kysymyksessä. Toista ei voi pakottaa avautumaan ja aina voi ohjata jonkun toisen luotettavan tukihenkilön ohjaukseen, jos yhteys toiseen ei syystä tai toisesta vaan ota rakentuakseen; riittää kun tekee tässäkin vain parhaansa. Kerroin oppilaalle omasta ja muutaman kollegani urapoluista, joita kaikkia yhdisti laaja musiikillinen osaaminen ja monipuolisuus. Annoin kotitehtäväksi lukea muutamaa alan blogia, joilla pääsi kurkistamaan oman genren ulkopuolelle. Lisäksi annoin tukea oppilaan pyrkimyksissä kohti parempaa itsetuntemusta ja kannustin kesäkursseille. Sen jälkeen oppilas itse vastasi valinnoista, etsi lisätietoa ja jatkoi päämäärätietoisesti askel askeleelta kohti toiveammattina. Oppilaani sai musiikkiopiston päästötodistuksen ja muutti pois paikkakunnalta. Lupasin kuitenkin olla tavoitettavissa myös jatkossa, jos tämä nyt jo entinen oppilaani tuntisi tarvetta tukeen.

Vakuutuin opinnäytetyötä tehdessäni alatietoisen ammatinvalinnan tärkeydestä. Voin rehellisesti todeta, että opetuksen lomassa tapahtuva ammatinvalinnanohjaus on varsin toimiva tapa luoda luottamuksellista dialogia ja pohtia yhdessä ammatinvalintaan liittyviä kysymyksiä. Minusta olisi hyvä, jos musiikkiopistot ottaisivat aktiivisemman roolin ammatinvalinnanohjauksessa, ohjaus pitäisi myös selkeämmin ja näkyvämmiin resurssoida opettajien tuntikiintiöön. Kirjasin Raaseporin musiikkiopiston uuteen laulun opetussuunnitelmaan, että yksilöopetuksesta lohkaistaan yksi tunti lukuvuodessa niin sanottuun ”laulajakeskusteluun”, jonka voi käyttää ohjelmiston tai opintojen suunnitteluun, mutta myös esimerkiksi ammatinvalinnanohjaukseen. Tarpeen mukaan

lisäresurssia olisi myös hyvä saada, jottei soitto- tai laulutunnit kokonaan mene ammatinvalinnan kysymysten äärellä.

Valtiovalan kulttuurialan strategioista paistoi syvä luottamus luovien alojen elinvoimaisuuteen, näin haluan minäkin edelleen uskoa vaikka koronaepidemia on laittanut kaiken tällä hetkellä aivan sekaisin. On selvää, että edessä on syvä lama ja se merkitsee myös musiikkialalle todella vaikeita aikoja, mutta on sitä ennenkin lamasta selvitty ja selvitään varmasti nytkin. Positiivisia merkkejä on jo nyt ilmassa, ensilamaannuksesta ja järkytyksestä on toivuttu, ja luovia ansaintakeinoja digitaalisilla alustoilla on syntynyt ja luovia ratkaisuja kehitellään koko ajan. Perustyy musiikkiopistotasolla näyttäisi saaneen arvoisensa arvonnousun, ainakin meidän Raaseporin musiikkiopistoon on tänä keväänä ilmoittautunut ennätysmäärä uusia oppilaita.

Euroopan unionin sosiaalirahaston tukema ja Helsingin yliopiston koordinoima valtakunnallinen Töissä.fi- sivusto kerää tietoa yliopistojen ja korkeakouluista valmistuvien työllistymisestä ja sijoittumisesta työelämään, uraseurantaa on jo viideltä vuodelta ja sivustolta löytyy myös tutkimukseen vastanneiden kertomuksia omista työllisyyteen liittyvistä kokemuksista. Dataa on siis saatavilla ja olisi mielenkiintoista tutkia lähemmin nykyisten musiikin ammattiopiskelijoiden työelämän eri vaiheita vielä pidemmällä aikaperspektiivillä, seurata miten nopeasti globaalit työelämän muutokset vaikuttavat muusikon työhön tai millaisia ammatinvaihdoksia matkan varrella on tapahtunut ja mitkä tekijät saavat muusikoita vaihtamaan alaa tai miten käy muusikon identiteetin, jos musiikki ei tuo leipää. Tutkimusta voisi suunnata myös työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin. Pandemian vaikutuksia oopperalaulajien työhön ja työn perässä liikkumiseen, miten koko oopperamaailma toimii, kun ei taiteilijoita voida lennättää paikkauskeikoille. Tuleeko kiinteät ensemblit takaisin tai tehdäänkö pidempiä sopimuksia, luovutaanko produktiokohtaisista kiinnityksistä. Miten orkesterit toimivat, riittääkö taso kotimaisilla solisteilla, koesoitatetaanko etänä tai miten ulkomaalaiset professorit tekevät työtä korkeakouluissa? Paljon olisi hyviä tutkimuskohteita ja ongelmia ratkottavaksi.

Opinnäytetyö vei minua monen hyvän kysymyksen äärelle ja herätti paljon muistoja omilta opiskelua ajoilta, sain mahdollisuuden peilata omaa urapolkua nyt aivan uudessa valossa. Näyttäisikö oma urapolkuni kenties nyt erilaiselta, jos olisin tuntenut itseäni paremmin ja saanut käyttöön itsetuntemusta lisääviä työkaluja? Todennäköisesti kyllä.

Jos itse olisin nyt parikymppinen, lähtisikö oma urapolkuni edes yhtään samaan suuntaan kuin se on tähän asti mennyt? Todennäköisesti myös kyllä, mutta itsetuntemuksen kartuttaminen olisi varmasti ollut hyödyksi ja ainakin helpottanut ellei jopa nopeuttanut kriiseistä toipumisessa. Jo pelkkä oman luonteenlaadun ja omat jaksamisen rajojen tunteminen ja tunnistaminen olisi varmasti helpottanut elämää monta kertaa. Jos jotain tekisin toisin, niin lähtisin ulkomaille paljon varhaisemmassa vaiheessa. Toisaalta, kun kysymyksessä on koko elämä eikä vain työelämä, painaa henkilökohtaiset syyt joskus vaakakupissa enemmän ja suuretkin haaveet muuttavat suuntaa.

Opinnäytetyön aihe oli hankala keksiä, mutta lopulta aihe löysi minut. Halusin konkreettisen teeman suoraan omasta arjesta, aiheen josta olisi minulle heti hyötyä. Asiatekstin tuottaminen oli alusta loppuun asti työlästä ja harjoituksen puute näkyy, mutta päätin tehdä työn ennen kaikkea itselleni. Sain vahvistusta ajatukselle, että kaikista ei ole kaikkeen ja osaamiseni painopiste on varmasti jossain muualla kuin kirjallisessa ilmaisussa. Sisäinen motivaatio kuitenkin syttyi ja kasvoi hiljalleen, kiitos kipinästä kuuluu kärsivälliselle opinnäytetyön ohjaajalle Annu Tuovilalle. Suuri kiitos menee myös sisarelleni Veeralle, joka viikon verran lämmitti saunaa, teki ruoat, tiskasi, ajoi autoa, jotta minä sain näpytellä opinnäytettä iPadilla. Dead line, tuo kaikkien ulkoisten motivaatioiden äiti - sen merkitystä en voi vähätellä. Aina voisi tehdä jotain toisin, aloittaa aikaisemmin, olla ahkerampi, tutkia, pohtia ja punnita asioita syvemmin, mutta olosuhteita ei voi aina muuttaa ja on mentävä niillä eväillä, jotka ovat saatavilla.

Vaikka työelämä on muuttunut nopeasti viimeisen 30 vuoden aikana ja maailman suurten myllerrysten myötä muutos näyttää vielä kiihtyvän, ovat ammatinvalinnanohjaajan tärkeimmät tehtävät mielestäni kuitenkin pysyneet samana: kuuntelu, tuki, rinnalla kulkeminen – näitä nuoret edelleen eniten kaipaavat.

Lähteet

E-beratung und Jugendinformation. 2020. <https://www.tschau.ch/ausbildung-job/berufswahl/> Kinder-und Jugendförderung Schweiz (luettu 4.1.2020)

Halonen, Katri. 2011. "Konserttitoimistot klassisen musiikin alan taiteilijoiden työllistäjänä" Teoksessa *Muusikko eilen, tänään, huomenna. Näkökulmia musiikkialan osaamistarpeisiin. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive,*

loppuraportti, toimittajat Minna Muukkonen Minna, Mirka Pesonen ja Ulla Pohjannoro, 74-82. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 13/2011 ISBN 978-952-5959-08-6 (PDF)

Haikkola, Lotta ja Myllyniemi, Sami (toim.) 2020 *Hyvää Työtä! Nuorisobarometri 2019*. Valtion nuorisoneuvoston julkaisu ISSN 2489-9461

Kallio, Maaret. 2020. "Lujasti lempeä-Opettaja esitti oppilailleen kysymyksen, johon kiteytyy merkityksellisen elämän ydin- Mitä sinä vastaisit?" (blogi), Helsingin Sanomat 1.1.2020 <https://www.hs.fi/blogi/lujastilempea/art-2000006357857.html>

Luova talous ja aineettoman arvon luominen kasvun kärjiksi. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:18. <https://docplayer.fi/21596992-Mercurius-juha-kaartinen-hyodyntaa-jatkokoulutusta-tyossaan-globalisoituvassa-taloudessa-vaaditaan-luovia-ratkaisuja.html> (luettu 4.4.2020)

Lähteenmäki, Jyrki. 2020. "Musiikkiopistot puskevat läpi koronamyrskyn." *Rondo* 5, 58-60.

Martela, Frank ja Jarenko, Karoliina 2014. *Sisäinen motivaatio, tulevaisuuden työssä tuottavuus ja innostus kohtaavat*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu

Mulari, Marjatta 2013. *Tietoisen ammatinvalinnan opas*. Keuruu: Otava

Music Finland. 2019. "Musiikkialan barometri 2019." <https://musicfinland.fi/fi/tutkimukset/musiikkialan-barometri-2019> (luettu 24.4.2020)

Muukkonen, Minna. Pesonen, Mirka ja Pohjannoro, Ulla. toim. 2011. *Muusikko eilen, tänään, huomenna. Näkökulmia musiikkialan osaamistarpeisiin. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, loppuraportti*. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 13/2011 ISBN 978-952-5959-08-6 (PDF)

Muukkonen, Minna 2011, "Koulujen musiikinopetuksen järjestämisen haasteita ja näkymiä musiikin aineenopettajakoulutukseen" Teoksessa *Muusikko eilen, tänään, huomenna. Näkökulmia musiikkialan osaamistarpeisiin. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, loppuraportti*, toimittajat Minna Muukkonen Minna, Mirka

Pesonen ja Ulla Pohjannoro, 26-37. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 13/2011 ISBN 978-952-5959-08-6 (PDF)

Muusikkojenliitto ry. 2018. "Ääni kantaa." <https://www.muusikkojenliitto.fi/aanikannattaa/> (luettu 25.4.2020)

Nurmi, Jari-Erik. Motivaation merkitys oppimisessa. 2013 peda.net <https://peda.net/jyu/okl/ryhmat/multilete/ha/nj2mmok455> (luettu 17.4.2020)

Nystén, Leif. 2011. "Perinteikkäästi ja trendikkäästi – Musiikkioppilaitosten tulevaisuudennäkymiä" Teoksessa *Muusikko eilen, tänään, huomenna. Näkökulmia musiikkialan osaamistarpeisiin. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, loppuraportti*. toimittajat Minna Muukkonen Minna, Mirka Pesonen ja Ulla Pohjannoro, 105-111. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 13/2011 ISBN 978-952-5959-08-6 (PDF)

Oivallista ohjausta. 2018-2020. <https://www.oivaosaaminen.fi/oivallista-ohjausta-2020/>

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. 2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79811/okm20.pdf>

Pohjannoro, Ulla. 2011a. "Näkymiä musiikkiopistojen tulevaisuuteen" Teoksessa *Muusikko eilen, tänään, huomenna. Näkökulmia musiikkialan osaamistarpeisiin. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, loppuraportti*. toimittajat Minna Muukkonen Minna, Mirka Pesonen ja Ulla Pohjannoro, 10-25. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 13/2011 ISBN 978-952-5959-08-6 (PDF)

Pohjannoro, Ulla. 2011b. "Johdanto" Teoksessa *Muusikko eilen, tänään, huomenna. Näkökulmia musiikkialan osaamistarpeisiin. Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive, loppuraportti*. toimittajat Minna Muukkonen Minna, Mirka Pesonen ja Ulla Pohjannoro, 2-9. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 13/2011 ISBN 978-952-5959-08-6 (PDF)

Resonaarin musiikkikoulu. 2019. HelsinkiMissio <https://www.helsinkimissio.fi/resonaari/musiikkikoulu> (luettu 17.4.2020)

Studentwork. 2019. *"Mitä työelämän murros tarkoittaa."* (blogi), julkaistu 21.10 <https://docplayer.fi/21596992-Mercurius-juha-kaartinen-hyodyntaa-jatkokoulutusta-tyossaan-globalisoituvassa-taloudessa-vaaditaan-luovia-ratkaisuja.html> (luettu 24.4.2020)

Suomen laki 2012. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980> (luettu 1.5.2020)

Takala, Tuuli. 2017a. *Kuinka Tuuli Takalan ura sai alkunsa?* Entä minkälaista on oopperalaulajantyö maailmalla? YouTube video, 2:25, julkaistu https://youtu.be/_oySN_1Fp3Q (katsottu 20.4.2020)

Takala, Tuuli. 2017b. *Kuinka Tuuli Takalasta tuli maailmalla menestyvä sopraano?* YouTube video, 4:33, julkaistu 5.12. <https://youtu.be/d5YceucwAAU> (katsottu 20.4.2020)

Teosto. 2020. "Tutkimus ja kehitys." <https://www.teosto.fi/teosto/tutkimus> (luettu 23.4.2020)

Töissä.fi – korkeakouluista valmistuneet työelämässä. 2020. Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut <https://toissa.fi/> (luettu 23.4.2020)

Vihanto, Martti 2004. "Opiskelussa tarvitaan sisäistä motivaatiota." *Mercurius, Turun kauppakorkeakoulun tiedotuslehti* <https://docplayer.fi/21596992-Mercurius-juha-kaartinen-hyodyntaa-jatkokoulutusta-tyossaan-globalisoituvassa-taloudessa-vaaditaan-luovia-ratkaisuja.html> (luettu 25.4.2020)

Väestöliitto. 2020. Nuori aikuinen. 2020. https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/kasvurauhaa/nuori-aikuinen/ (luettu 17.4.2020)

Wikipedia. 2019. Persoonallisuus. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Persoonallisuus> (luettu 2.2.2020)

Liitteen otsikko

Liitteen otsikko